

Oriënteren om te leren

De sleutel tot gericht leren
op de leerwerkplek

Een handreiking voor (school)opleiders

Elles van den Anker & Joyce Hagen

Voorwoord

We zijn nu al een aantal jaren schoolopleider en we hebben veel studenten begeleid. Drie jaar geleden zijn we ons pas gaan realiseren hoe belangrijk het is dat studenten de eerste dagen op een nieuwe leerwerkplek gericht aandacht besteden aan wat de school allemaal te bieden heeft. Toen we de kans kregen om hier onderzoek naar te doen ging er een wereld voor ons open. Zo ontdekten we dat studenten de rijke leeromgeving van onze scholen niet altijd volledig benutten en dat ze na een goede oriëntatie gerichter aan de slag gaan tijdens hun leerwerkperiode. Maar ook ontdekten we hoe wij, als schoolopleiders, dit proces goed kunnen ondersteunen. Daarom zetten we nu vol in op 'oriënteren om te leren': de sleutel tot gerichter leren op de leerwerkplek.

Drie jaar geleden zijn we vanuit het lectoraat Samen Opleiden & Professionaliseren gestart met ons onderzoek in het partnerschap Partners in Opleiding en Ontwikkeling. We kozen voor het onderwerp 'oriënteren om te leren' vanuit de gedachte dat we alle studenten een vliegende start gunnen voor hun leerwerkperiode.

In deze jaren hebben we veel geleerd over het oriënteren op de nieuwe leerwerkplek, het belang daarvan en wat er nodig is om deze oriëntatie op een goede manier vorm te geven. We hebben ons verbaasd over het feit dat er zo weinig is geschreven over het oriënteren op een nieuwe leerwerkplek. Met de weinige aanwijzingen uit de literatuur en na de gesprekken die we hebben gevoerd met verschillende opleiders uit de praktijk en de opleiding, dachten we dat we begrepen wat 'oriënteren om te leren' precies inhoudt. Maar één en ander bleek toch ingewikkelder dan we dachten. We moesten de spreekwoordelijke ui steeds verder afpellen om antwoord te kunnen geven op vragen zoals: waarop moet er georiënteerd worden, wat moet het opleveren en wat vraagt het van alle betrokkenen?

De kennis en inzichten die we al onderzoekend verzamelden, hebben we vertaald in handvatten en activiteiten die we hebben ingezet om 'oriënteren om te leren' vorm te geven op onze scholen met onze eigen studenten en collega-schoolopleiders. We ontwikkelden een praatplaat om de essentie van 'oriënteren om te leren' te begrijpen en uit te leggen én een oriëntatiekaart die studenten en schoolopleiders helpt om invulling te geven aan de oriëntatiefase.

Op scholen van onze besturen hebben we deze materialen uitgetest in een pilot. Het was niet altijd makkelijk om andere schoolopleiders mee te nemen in wat 'oriënteren om te leren' precies inhoudt en hoe je dit vorm kunt geven. Daarom dit katern, waarin we jou als collega-schoolopleider stap voor stap meenemen in hoe je studenten een vliegende start kunt bieden doordat je ze laat oriënteren op de rijke leeromgeving van jouw school. Natuurlijk is dit katern ook bedoeld voor de opleiders van het instituut of andere collega's die betrokken zijn bij het Samen Opleiden.

We wensen je veel leesplezier toe en hopen dat de inhoud van dit katern ertoe leidt dat iedere student de kans krijgt om zich te oriënteren en te groeien binnen jullie rijke leeromgeving!

Elles van den Anker & Joyce Hagen

Inleiding

Samen Opleiden in partnerschappen van scholen en lerarenopleidingen is momenteel de opleidingsroute voor aanstaande leerkrachten. De intensieve samenwerking binnen deze partnerschappen levert diverse voordelen op, zeker ook voor studenten. Denk bijvoorbeeld aan een eenduidige gerichtheid op het beroep, betere begeleiding en een betere verbinding tussen theorie en praktijk. Ook in de beweging naar flexibilisering, om studenten meer maatwerk te bieden in hun leer- en opleidingstraject, biedt Samen Opleiden veel kansen.

Al twee decennia verdiep ik me in leren op de werkplek als kern van Samen Opleiden. Het is een ongelooflijk interessant, maar ook complex fenomeen. Leren op de werkplek is er altijd, maar hoe geef je het vorm? Hoe zorgen we er als opleiders voor dat het een plek krijgt in het totale opleidingstraject? Hoe waarderen we leren op de werkplek dan als onderdeel van de opleiding? En hoe ondersteunen we aanstaande leerkrachten daarbij?

De kwaliteit van leren op de werkplek is afhankelijk van de samenhang tussen de mogelijkheden die een school biedt, de leerwensen van de student en de eisen van de opleiding. Om de kwaliteit van het werkplekleren te borgen, is het noodzakelijk voortdurend te zoeken naar deze samenhang én deze telkens opnieuw te organiseren met de drie actoren: de student, de schoolopleider/praktijkbegeleider en de collega van de opleiding. Het driehoeksgesprek is hierbij een krachtig begeleidingsinstrument. Dit gesprek moet in ieder geval gaan over drie vragen:

- **Wat wil je leren?**
- **Met welk resultaat ben je tevreden?**
- **Welke activiteiten ga je ondernemen om dat resultaat te bereiken?**

'Oriënteren om te leren' gaat hieraan vooraf. 'Oriënteren om te leren' is erop gericht dat aanstaande leerkrachten een breed beeld krijgen van de school en al haar mogelijkheden. Met deze kennis in hun rugzak kunnen ze daarna veel gericht gaan werken aan eigen leerdoelen en bewustere keuzes maken uit het rijke aanbod van de school, waarmee ze meer regie hebben over het eigen leren.

Hoewel het logisch en voor de hand liggend lijkt om 'oriënteren om te leren' als eerste stap te zetten, is dat in de praktijk niet eenvoudig te realiseren. Deze handreiking biedt (bovenschools) schoolopleiders ondersteuning om 'oriënteren om te leren' daadwerkelijk vorm te geven op hun school, samen met studenten, praktijkbegeleiders en andere teamleden.

Wat deze handreiking bijzonder maakt, is het feit dat deze het resultaat is van een onderzoek van twee (bovenschools) schoolopleiders, die de ambitie hadden en de noodzaak zagen om studenten veel breder kennis te laten maken met de rijkdom van hun scholen. Dit vraagstuk uit de praktijk, waaraan bijna vier jaar is gewerkt, heeft geleid tot een concreet, bruikbaar en werkzaam product.

Ik ben trots dat ik als begeleider heb mogen meewerken aan 'oriënteren om te leren', maar ook aan het verder ontwikkelen van het onderzoekend vermogen van deze twee collega's. Zij zijn op dit onderwerp op meerdere manieren de fase van 'oriënteren om te leren' voorbij. Nu jullie nog!

Miranda Timmermans

Op expeditie door de school

'Oriënteren om te leren' is een ontdekkingsreis door de school, vol interessante plekken en onontdekte mogelijkheden. De oriëntatiekaart is een routekaart die studenten helpt om hun weg te vinden. Maar voordat je studenten op pad laat gaan, is het belangrijk dat jij als opleider zelf begrijpt wat 'oriënteren om te leren' betekent. Je moet de routekaart kennen om hem te kunnen uitleggen.

Met andere opleiders wissel je ideeën uit, net als reisleiders die tips delen. Zo maak je samen de routekaart rijker en duidelijker. Vervolgens breng je je team in beweging, zodat studenten onderweg op meerdere plekken welkom zijn en overal iemand vinden die hen verder kan helpen.

Dan begint het echte werk: studenten motiveren om op ontdekkingsstocht te gaan. Laat zien hoe leuk en waardevol het is om in te stappen en nieuwsgierig te zijn. Het is geen vaste route, maar een expeditie vol mogelijkheden. Stimuleer studenten om hun route te plannen, maar moedig ook flexibiliteit en nieuwsgierigheid aan. Soms ligt het meest waardevolle inzicht buiten de geplande paden. Vergelijk het met een hop-on hop-off bus: ze reizen langs verschillende haltes en stappen uit als iets hun nieuwsgierigheid prikkelt. Soms blijven ze even stil staan, soms gaan ze verder – en dat is precies de bedoeling. Om niet te verdwalen in alle mogelijkheden, helpt een kompas om koers te houden en de weg terug te vinden naar je eigen route.

Doordat ze hun persoonlijke expeditie vormgeven, ontdekken studenten niet alleen de school, maar ook zichzelf als reiziger: welke keuzes maken ze, wat trekt hun aandacht, en hoe geven ze richting aan hun leerweg? Zo leren ze wie ze zijn en vullen ze hun rugzak in een school vol mogelijkheden. Jij blijft beschikbaar als reisleider, samen met de opleiders van het instituut. Jullie helpen studenten om verbanden te leggen, vragen te stellen en verdieping te zoeken. Samen geef je invulling aan hun leerweg, zodat de route steeds persoonlijker wordt.

Aan het einde van de reis kijk je samen terug: welke haltes waren waardevol, wat is er geleerd en hoe kan de volgende route nog beter? Zo is 'oriënteren om te leren' een ontdekkingsstocht die studenten en opleiders verrijkt.

Leeswijzer

In dit katern lees je wat je kunt doen om 'oriënteren om te leren' te ondersteunen en ontdek je hoe belangrijk daarbij jouw bijdrage is. We beginnen met het doel. Daaruit blijkt waarom het zo waardevol is dat iedere student, bij de start op een nieuwe leerwerkplek, begint met oriënteren. Daarna presenteren we de oriëntatiekaart: een praktisch middel om 'oriënteren om te leren' te ondersteunen. Vervolgens nemen we je mee door de negen stappen van 'oriënteren om te leren', van de voorbereidingen tot de evaluatie:

STAP **1** **Zorg dat je zelf goed begrijpt wat 'oriënteren om te leren' is**

STAP **2** **Ga in gesprek met andere opleiders**

STAP **3** **Breng je team in beweging**

STAP **4** **Motiveer studenten om te oriënteren**

STAP **5** **Stimuleer studenten om richting te geven aan hun oriëntatie**

STAP **6** **Laat studenten oriënteren**

STAP **7** **Geef samen de persoonlijke leerweg van de student vorm**

STAP **8** **Begeleid studenten bij het leren**

STAP **9** **Evalueer samen het 'oriënteren om te leren'**

In de beschrijving van de stappen vind je een gevarieerde mix van:

- **Tips**, die je direct kunt toepassen.
- **Uitleg** over materialen die je direct kunt gebruiken.
- **Quotes** van studenten en schoolopleiders, die inspireren en ons verhaal onderbouwen.
(Quotes van studenten staan in de grijze kaders, quotes van schoolopleiders in de oranje kaders)
- **Een oneliner** die de richting en de essentie van de stap samenvat.
- **Hersenkraakers** die je helpen om jouw rol als begeleider nog krachtiger en doelgerichter in te vullen.

Achterin de handreiking vind je bij de colofon een QR-code voor meer informatie en materialen.

Theoretisch kader

Bij Samen Opleiden speelt een groot deel van het opleidingstraject van studenten zich af in onze scholen; maar liefst 40% van de tijd leren zij op de werkplek. Dit werkplek leren gaat veel verder dan wat je leert in die ene klas bij die ene mentor; het leren in een school is één grote expeditie vol kansen om te leren. Maar hoe ontdek je als student wat er allemaal te leren valt en waar je precies kunt vinden wat je zoekt? Er is ontzettend veel te oefenen en te leren op alle scholen, maar dan moet je wel weten wáár je wát bij wíe op wélke manier kunt leren. Hoe zorg je dat je daar als student zicht op krijgt, zodat je daar gedurende je gehele werkplekleerperiode gebruik van kunt maken? 'Oriënteren om te leren' zorgt voor een goede start!

Pabostudenten leren in en van de praktijk, dit wordt ook wel werkplek leren genoemd. In de praktijk leren zij in korte tijd heel veel, soms heel bewust maar vaak ook onbewust. De student is vaak in de eerste plaats gefocust op de eigen groep, maar ook daarbuiten is er in de school veel te ontdekken en te leren.

Vanwege de complexiteit van de onderwijspraktijk, ontstaat dit leren in en van de praktijk echter vaak niet vanzelf (Onstenk & Van Veldhuizen, 2017). Alle scholen zijn anders, ze staan bijvoorbeeld in verschillende omgevingen, hebben een eigen visie op onderwijs, een andere leerlingenpopulatie en een eigen (leer)cultuur. Dit maakt elke school uniek en het is de kunst om juist te leren van wat elke school te bieden heeft. Daarom is het van belang dat de student zich oriënteert op een nieuwe leerwerkplek.

Affordance

Door te oriënteren op de nieuwe leerwerkplek, krijgt een student niet alleen een goed beeld van de klas, maar juist ook van de hele school. Daardoor wordt het gemakkelijker om gebruik te maken van de leermogelijkheden die de school te bieden heeft. Deze leermogelijkheden - Timmermans (2012) heeft het over de 'affordance' - zijn alle activiteiten, interacties en bronnen die het dagelijkse werk van een leerkracht op de betreffende school typeren. Als je vanuit dat perspectief naar je eigen school kijkt, zie je hoe rijk jouw school is als leeromgeving. Er is een kans dat je

dan, net zoals wij, ook gaat ontdekken dat een deel van de rijkheid van de school door studenten nog niet voldoende wordt benut. Wanneer studenten zich oriënteren op de leerwerkplek en aan hun leerexpeditie beginnen, leren ze optimaal gebruik te maken van het rijke aanbod dat de school te bieden heeft. Het is daarom essentieel om in het werkplek leren bewust tijd en ruimte te creëren voor de oriëntatiefase (Nieuwenhuis et al., 2017).

Het doel van 'oriënteren om te leren' is dat de student zicht krijgt op de rijke leeromgeving. Dit inzicht helpt studenten ook om zelf sturing te geven aan hun eigen leren. Bij deze zelfsturing, ofwel 'agency', is het van belang dat studenten actief leren en zich eigenaar voelen van hun leren. En dat is wat we willen: studenten en leerkrachten die zelf actief handelen, initiatief nemen, reflecteren en verantwoordelijkheid dragen voor hun eigen leerproces. Het is een groot verschil of je studenten spreekwoordelijk aan het handje neemt of dat je ze leert om het zelf te doen. Jij bent als schoolopleider een belangrijk onderdeel van de leeromgeving, dus het is goed om dit in je achterhoofd te houden als je met studenten werkt.

Vier categorieën

Hoe studenten leren en de mate van zelfsturing (agency) die zij laten zien, hangen samen met de rijke leeromgeving (affordance) (Timmermans, 2012). In een school zijn er ontelbaar veel leermogelijkheden, maar zoals gezegd is het cruciaal dat de student die ook ziet en benut.

Een leeromgeving is pas rijk als de student de leermogelijkheden herkent en ermee aan de slag gaat. Om een breed beeld te krijgen van de rijkdom van een leeromgeving, kun je gebruikmaken van de vier categorieën die Timmermans (2012) onderscheidt:

- Activiteiten en interacties met leerlingen
- Gebruikmaken van hulpbronnen
- Activiteiten en interacties op schoolniveau
- Professionaliseringsactiviteiten

Wanneer studenten zich tijdens de eerste periode op een nieuwe leerwerkplek gericht oriënteren op alle vier de categorieën, kunnen zij de rijke leeromgeving optimaal benutten. Vaak willen studenten snel aan de slag met de leerlingen in hun eigen klas en hebben daarbij de hulpbronnen nodig. Het beroep van leraar is echter veel breder dan het werken in de klas.

Studenten en opleiders vergeten vaak de laatste twee categorieën. En dat is een gemiste kans. Het is ook van belang dat studenten bijvoorbeeld bij collega's gaan observeren om verschillende leerkrachtstijlen te ontdekken en met andere professionals in de school in gesprek gaan om een breed en reëel beeld van het onderwijs te krijgen. Zo verruimt de oriëntatiefase het beeld van en de visie op het beroep (Onstenk, 2018) en biedt het studenten gelegenheid om te ontdekken wie ze als professional willen zijn (Pauw & Pillen, 2019). 'Oriënteren om te leren' helpt studenten op die manier om een stevige basis te leggen voor hun professionele identiteitsontwikkeling.

Tijdens en na de oriëntatie is het belangrijk dat studenten samen met hun opleiders betekenis geven aan de opgedane ervaringen. Door te reflecteren en met elkaar in gesprek te gaan, leren studenten verbanden te leggen tussen de praktijk, hun eigen leerwensen en het curriculum van de opleiding (Timmermans & Kroeze, 2021). Om de relatie met het curriculum van de opleiding goed

te leggen, is het raadzaam om hierbij ook de instituutsopleider te betrekken. Door inzichten vanuit de oriëntatie te verbinden met de eigen leerwensen van de student en met het curriculum van de opleiding, ontstaat er een persoonlijke leerweg voor de student en leg je samen de basis voor een gezamenlijk en gedeeld werkplek-curriculum.

Definitie

Het is belangrijk dat het doel en het belang van 'oriënteren om te leren' duidelijk zijn voor alle betrokkenen. Wij hebben de volgende definitie geformuleerd:

'Oriënteren om te leren' is de grondige voorbereiding op het leren in de beroepspraktijk, waarbij het gaat om het gericht verkennen van de praktijk en de reflectie daarop. Hierbij wordt een relatie gelegd met zowel de leerwensen van de student als met het curriculum, om zo de persoonlijke leerweg vorm te geven. Op deze manier wordt optimaal gebruikgemaakt van het leerpotentieel van de praktijk en wordt de professionele (identiteits)ontwikkeling van de aanstaande leraar versterkt.

Kort samengevat zorgt 'oriënteren om te leren' voor een vliegende start op de nieuwe leerwerkplek, doordat de student goed in beeld krijgt wat er allemaal te leren is en hier dan optimaal gebruik van kan maken. Het is daarom voor iedere student, in welke opleidingsvariant of leerjaar dan ook, van toegevoegde waarde om zich te oriënteren op iedere nieuwe leerwerkplek. Wie wil zijn studenten nu niet zo'n start geven? Je vraagt je misschien af hoe je dit vorm kunt geven? Wij hebben vanuit bovenstaande definitie een oriëntatiekaart ontwikkeld die studenten kunnen gebruiken om zich gericht te oriënteren op de nieuwe werkplek. Ben je benieuwd naar de oriëntatiekaart? Sla de bladzijde dan snel om, kijk en lees verder!

De oriëntatiekaart

Om 'oriënteren om te leren' te ondersteunen, hebben wij een oriëntatiekaart ontwikkeld. Deze oriëntatiekaart is een zogenaamd 'boundary object' (Bakker & Akkerman, 2014): een hulpmiddel om het leren in beide contexten (opleiding en praktijk) met elkaar te verbinden. De oriëntatiekaart is de routekaart, waarmee studenten de school gaan ontdekken. De oriëntatiekaart helpt om hun eigen leerproces te structureren, maar ook om hun ervaringen bewust te verbinden aan het curriculum. 'Oriënteren om te leren' is het meest waardevol als de opgedane ervaringen van de student in beide contexten worden besproken.

Op de oriëntatiekaart kun je zien dat het oriënteren uit drie fasen bestaat: *voorbereiden*, *oriënteren* en *reflecteren*. Deze fasen geven structuur aan het leerproces en helpen studenten om doelgericht en bewust richting te geven aan hun eigen ontwikkeling.

De vier categorieën die behoren bij de affordance komen op de oriëntatiekaart terug. Per categorie zijn voorbeelden genoemd. Om de student op weg te helpen, hebben we voorbeeldvragen toegevoegd die het denken van de student richting kunnen geven. Hieruit kan de student eigen, betekenisvolle keuzes maken, die aansluiten bij de rijke leeromgeving van de school en de persoonlijke ontwikkeling. Zijn wij activiteiten vergeten te benoemen, die jij en/of de student belangrijk vinden of die belangrijk dan wel uniek zijn op de eigen school? Vul de activiteiten op de kaart gerust aan.

De reflectievragen onderaan de oriëntatiekaart ondersteunen bij het leggen van een relatie met zowel het curriculum als met de eigen leerwensen van de student. Wanneer dat is gebeurd, dan is de basis gelegd en kan de student een persoonlijke leerweg vormgeven.

De oriëntatie vindt plaats gedurende de eerste weken van het werkplekleren en neemt ongeveer 4 tot 6 dagdelen in beslag. Een eerstejaarsstudent moet hiervoor waarschijnlijk meer tijd vrijmaken dan een ouderejaarsstudent. Om de student ruimte en tijd te geven om de rijke leeromgeving van de school te leren kennen, is het belangrijk om af te spreken/in te plannen wanneer de student aan de slag gaat met oriënteren. Studenten vinden het namelijk ook belangrijk om ook hun eigen klas te leren kennen. Veel studenten hebben aangegeven dat het oriënteren prima samengaat met het leren kennen van de klas. De student kan bijvoorbeeld in de ochtend de klas leren kennen en in de middag aan de slag gaan met de oriëntatie, of andersom.

'De opzet van de kaart prikkelt om op onderzoek uit te gaan en biedt genoeg kaders om actief mee aan de slag te gaan.'

Oriënteren om te leren

1 Voorbereiden

- > Wat weet ik al van deze school?
- > Waarop wil ik me oriënteren?

2 Oriënteren

- > Wat wil ik waarom weten?
- > Waar kan ik die informatie opzoeken?
- > Van wie kan ik wat leren?

Wat gebeurt hier?
Waarom en hoe gebeurt dit?
Wat wil ik hiervan leren?

LEERLINGEN

- regels en afspraken • groepsvorming
- klassenmanagement • instructie • werkvormen

HULPBRONNEN

- schoolgids • schoolplan • jaarplan
- website • methodes • materialen • orthotheek
- ruimtes binnen de school • leerlingdossiers

SCHOOL

- omgeving • team • leerlingen • ouders
- externen • medestudenten • leerlingenzorg
- jaarplanning • cultuur

PROFESSIONALISERING

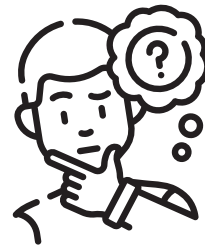
- studiedagen • cursussen • trainingen
- werkgroepen • leerteams

3 Reflecteren

- > Wat heeft indruk op me gemaakt?
- > Wat wil ik zeker onthouden en eventueel zelf gaan inzetten?
- > Waar ben ik nieuwsgierig naar geworden en wil ik meer van leren?
- > Welke leerdoelen voor het praktijkleren komen voort uit de oriëntatie?
- > Wat kan ik inzetten in welke leertaak/opdracht vanuit de opleiding?

STAP 1

Zorg dat je zelf goed begrijpt wat 'oriënteren om te leren' is

Hoe oriënteer je je eigenlijk op 'oriënteren om te leren'? Dat lijkt simpel, maar geloof ons: we zijn er zelf stevig over gestruikeld. Wat betekent 'oriënteren om te leren' écht? Wat vraagt het van studenten en wat vraagt het van ons als schoolopleiders? We dachten dat we het begrepen, maar het bleek complexer en rijker dan verwacht. Het heeft ons drie jaar gekost om het echt te doorgronden. Inmiddels kunnen we zeggen: "Het zit in ons DNA". We hebben ervaren dat wanneer studenten oriënteren met een helder doel voor ogen, ze een échte vliegende start maken op hun nieuwe leerwerkplek. Daarvoor moeten wij als opleiders ook iets kunnen en vooral iets willen doen: begrijpen wat 'oriënteren om te leren' is.

'Oriënteren om te leren' begint bij jou, als schoolopleider. Want pas als jij het doel zelf scherp hebt en weet wat er in jouw school allemaal is te leren, kun je studenten meenemen in die ontdekkingstocht. Daarom is het nodig dat je uitzoomt en jouw school bekijkt alsof je er voor het eerst binnenstapt.

Stel je voor dat jij morgen als nieuwe student op jouw school binnenkomt. Je loopt door de gangen, kijkt rond in de klaslokalen, vangt flarden van gesprekken op in de teamkamer. Waar zou jij je blik op laten vallen? Welke activiteiten, collega's en leermogelijkheden maken jouw school uniek? Wat zou je zelf willen ontdekken of oefenen als je hier nieuw was? Door dit eerst zelf te verkennen, ervaar je wat oriënteren is: bewust en nieuwsgierig kijken, vragen stellen en kansen zien. Zo ontwikkel je het gevoel dat je ook wilt oproepen bij studenten.

'Het is de valkuil dat je in het begin gaat focussen op je eigen klas, terwijl er om je klas heen een hele school staat.'

Na die oriëntatie ontstaan vragen zoals: Wat wil ik hiermee? Wat kan ik hiermee? Moet ik hier wat mee? Het oriënteren zelf is geen eindstation. Er moet iets op volgen: actie, verdieping, betekenisvol leren. Zonder die vervolgstap heeft oriëntatie geen effect. Dan wordt er gekeken, maar niet gezien of geleerd. Wanneer jij als opleider 'oriënteren om te leren' goed begrijpt en actief begeleidt, kunnen studenten de oriëntatie omzetten in betekenisvol leren.

*Oriënteren begrijpen,
is leren begeleiden*

*'Door te oriënteren zien de studenten wie wij zijn en wat we doen.
Hierdoor maken studenten daadwerkelijk een vliegende start en voelen
ze zich open en vrij binnen de school.'*

Als je het theoretisch kader goed op je hebt laten inwerken en dus begrijpt waarom de oriëntatiekaart op deze manier is opgebouwd, pak de oriëntatiekaart er dan eens bij. Kun je antwoord geven op de volgende vragen?

- **Welke aspecten van het theoretisch kader zie je terug op de oriëntatiekaart?**
- **Met welke voorbeelden en activiteiten van de vier categorieën laat je studenten vaak kennismaken? Welke zet je (nog) te weinig in?**
- **Waarom zijn de reflectievragen zo belangrijk voor 'oriënteren om te leren'?**

Je weet nu hoe rijk 'oriënteren om te leren' is en waarom het zo belangrijk is om dit goed te begrijpen voordat je studenten gaat begeleiden. In stap 2 ga je 'oriënteren om te leren' met collega's verder verkennen en bespreken, zodat jullie dit samen vorm kunnen geven.

TIP

- > **Vergeet niet om je student aan te moedigen om ook professionaliseringsactiviteiten en activiteiten en interacties op schoolniveau te verkennen. Daar liggen kansen om de gehele school als rijke leeromgeving te gaan gebruiken.**

STAP 2

Ga in gesprek met andere opleiders

Stel je voor: op elke leerwerkplek mogen alle studenten zich vanaf dag één actief oriënteren. En dat betekent niet zomaar 'meelopen', maar écht de omgeving verkennen, vragen stellen, kansen zien en doelen stellen. Hoe zorgen we ervoor dat dit vanzelfsprekend wordt? Jij speelt daarin samen met je collega-schoolopleiders een sleutelrol. Door samen in gesprek te gaan, kennis te delen en elkaar te inspireren, maken we van 'oriënteren om te leren' een gedeeld uitgangspunt.

Het bespreken en delen van ervaringen en kennis met collega-opleiders speelt een essentiële rol in het succesvol implementeren van 'oriënteren om te leren'. Door met andere opleiders in gesprek te gaan, krijg je meer grip op het doel van 'oriënteren om te leren' en kun je dit beter uitleggen aan jouw collega's en studenten.

Binnen jouw bestuur werk je wellicht samen met instituutsopleiders en schoolopleiders van andere scholen. Hoe mooi is het dan om eerst met deze collega-opleiders het gesprek te voeren over 'oriënteren om te leren'. Samen iets nieuws aanpakken geeft energie en werkt aanstekelijk. Om jullie hierbij te helpen, hebben we een praatplaat ontwikkeld.

De afbeelding op de voorkant van de praatplaat, maakt 'oriënteren om te leren' in één oogopslag duidelijk. Op de afbeelding aan de voorkant zie je een lemniscaat. De verschillende personen die een rol hebben bij 'oriënteren om te leren' zijn rondom de lemniscaat afgebeeld. De lemniscaat laat zien dat wat de student in de praktijk leert, verbonden moet zijn met het curriculum van de opleiding. De student beweegt heen en weer tussen de praktijk en de opleiding, dit is een voortdurend proces. Omdat het oriënteren plaatsvindt in de praktijk, is deze kant van het lemniscaat groter. Dat wat studenten hebben gezien tijdens het oriënteren, wordt op de opleiding uitgewisseld, vergeleken en besproken, waardoor het beeld van het beroep wordt verruimd. Op de achterkant staan vragen die uitnodigen tot reflectie en gesprek. Download de praatplaat, bekijk deze samen, stel elkaar vragen, deel ideeën en wellicht al ervaringen. Zo zorg je dat het een betekenisvol gesprek wordt. Werk je op een éénpitter en heb je geen collega-schoolopleiders om mee te sparren, dan kun je het gesprek over 'oriënteren om te leren' met een instituutsopleider voeren.

Hersenkrakers:

- **Wat maakt de scholen van jullie bestuur uniek voor studenten?**
- **Wat kan 'oriënteren om te leren' opleveren binnen het bestuur?**
- **Wat zijn de belangrijkste uitdagingen die jullie kunnen tegenkomen bij de implementatie van 'oriënteren om te leren'? Hoe gaan jullie elkaar daarbij ondersteunen?**

De kans is groot dat jullie na dit gesprek allemaal vinden dat elke student een krachtige oriëntatie en een vliegende start op de nieuwe leerwerkplek verdient. Maar hoe dan? Wat vraagt dat van jou? Dat gaan we verkennen in stap 3.

Samen oriënteren, samen het verschil maken

'Wanneer je zicht hebt op de organisatie en structuur van de school,
kun je beter bepalen wat je wilt gaan leren.'

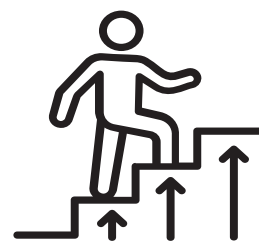

TIPS

Suggesties voor het gesprek met collega-opleiders

- Bekijk samen de afbeeldingen op de voorkant van de praatplaat en bespreek daarna wat er op de afbeeldingen is te zien.
- Lees de uitleg op de achterkant van de praatplaat en ga met elkaar in gesprek over het oriënteren en het doel daarvan.
- Bespreek met elkaar de vragen op de achterkant van de praatplaat. Voer dit gesprek in kleine groepjes, zodat zoveel mogelijk opleiders actief meedenken. Rond het gesprek af door bij de verschillende groepjes de belangrijkste inzichten op te halen.
- Wissel met elkaar uit wat elke school uniek en bijzonder maakt en wat de student zeker gezien moet hebben.
- Bespreek met elkaar op welke manier het team en de studenten kunnen worden voorbereid op 'oriënteren om te leren'.
- Spreek met elkaar af hoe je elkaar kunt ondersteunen en hoe jullie met en van elkaar kunnen leren. Vergeet niet te bespreken hoe en wanneer jullie het oriënteren van de studenten gaan evalueren.

STAP 3

Breng je team in beweging

Een rijke leeromgeving: die vorm je samen. Iedereen is van waarde voor de studenten op jullie school. Niet elke collega kan elk jaar mentor zijn van een student. Er is niet voor iedereen een student of nog niet alle collega's zijn opgeleid om mentor te kunnen zijn. Dat betekent echter niet dat deze collega's geen rol kunnen spelen in het leerproces van jullie studenten. Integendeel, bij 'oriënteren om te leren' zijn ook de informele opleiders onmisbaar.

Informele opleiders zijn collega's die geen officiële opleidersrol hebben, maar wel veel kunnen betekenen voor de ontwikkeling van de studenten. Denk bijvoorbeeld aan de schoolleider, de intern begeleider/kwaliteitscoördinator, onderwijsassistenten en andere (vak)leerkrachten. Ook deze collega's kunnen studenten inspireren, meenemen in de dagelijkse praktijk en, vaak zonder het zelf door te hebben, bijdragen aan de professionele groei van studenten. Studenten spiegelen zich aan deze collega's, nemen over wat past en ontdekken zo stap voor stap wie zij willen zijn als leraar. Gesprekken, samenwerking en dagelijkse interacties helpen studenten een eigen stijl en professionele identiteit te ontwikkelen. Wist je dat deze interacties niet alleen de studenten helpen, maar ook jou en je collega's laten groeien als professional?

'Door de oriëntatie voelde ik me sneller onderdeel van het team.'

Om 'oriënteren om te leren' goed neer te zetten, heb je alle teamleden nodig. Het is daarom van belang om je collega's hierin mee te nemen. Hoe zorg je ervoor dat iedereen zich bewust is van het belang van het oriënteren en zich hierbij betrokken voelt? Tijd voor actie: ga in gesprek! Eerst met de schoolleider of het managementteam. Leg uit wat oriënteren inhoudt, waarom het belangrijk is en bespreek hoe je hier samen invulling aan zou kunnen geven.

Daarna is het tijd voor een teamgesprek. Trek daar ongeveer een uur voor uit, bijvoorbeeld op een studiedag voor de zomervakantie. Zo weten collega's op tijd wat er na de zomervakantie van hen wordt verwacht, begrijpen ze het belang van oriënteren en kunnen ze nadenken over hun eigen rol hierin. Samen brengen jullie in kaart welke kwaliteiten van de school en van de collega's aanwezig zijn om studenten optimaal te kunnen laten leren. Deze gezamenlijke betrokkenheid leidt tot een cultuur waarin studenten écht kunnen landen en groeien.

*Zonder teamkracht blijft
'oriënteren om te leren'
een individuele puzzel*

'Het is fijn dat je in beeld hebt wie welke taken heeft binnen de school.'

Hersenkraakers:

- **Hoe kun je ervoor zorgen dat het hele team - dus niet alleen de formele opleiders - zich eigenaar voelt van het oriënteren?**
- **Met welke kwaliteiten van de school en/of van collega's wil je studenten zeker kennis laten maken?**
- **Wat kun je doen om collega's te laten inzien dat de interactie met studenten hen ook helpt om te groeien als professional?**

Je weet nu hoe belangrijk het is dat het hele team betrokken is bij 'oriënteren om te leren' en welke rol informele opleiders daarbij spelen. In stap 4 lees je hoe je studenten kunt motiveren om alles uit de oriëntatie te halen en zo een vliegende start te maken op hun nieuwe leerwerkplek.

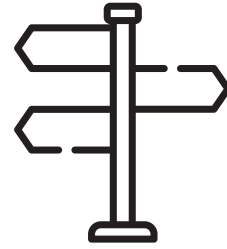
MATERIALEN

Om je team goed mee te nemen, kun je de volgende materialen gebruiken:

- Een PowerPointpresentatie
Een presentatie met informatie en activiteiten, die je kunt gebruiken tijdens het teamgesprek. In de notities staan suggesties en vind je meer achtergrondinformatie.
- De praatplaat 'Oriënteren om te leren'
Een hulpmiddel om het gesprek te voeren over het doel en het belang van oriënteren om te leren'.
- Een visueel met de 9 stappen (zie pagina 32) Een samenvatting van de oriëntatiefase.

Scan de QR-code achterin de handreiking bij de colofon om de materialen te bekijken.

STAP 4

Motiveer studenten om te oriënteren

Je kent ze ongetwijfeld: studenten die staan te popelen om aan de slag te gaan, vol energie! Ze willen direct de klas in, meters maken en ervaring opdoen. Klaar om hun mentor zo nauwkeurig mogelijk te imiteren, want zo zouden ze ook voor de klas willen staan. Fantastisch toch? Of...is dat juist het moment waarop jij als opleider op de rem moet trappen? Want stel je eens voor dat diezelfde studenten eerst even stilstaan; niet direct handelen, maar bewust kijken, vragen, luisteren. Met zo'n onderzoekende houding kunnen studenten de school echt leren kennen. Wat zou er dan gebeuren? Maken ze dan andere keuzes? Kiezen ze dan wellicht bewust voor activiteiten die passen bij wat ze willen en moeten leren?

Uit ons onderzoek blijkt dat studenten na een goede oriëntatie veel beter weten wat er allemaal in de school is te leren en bij wie ze dat kunnen leren. Dat inzicht geeft richting, houvast en motivatie voor de rest van hun leertraject. Hoe zorg je ervoor dat studenten de oriëntatie niet zien als vertraging? Jij speelt daarin een belangrijke rol, omdat jij studenten ertoe kunt aanzetten om echt te gaan kijken, vragen en luisteren. Dus: stimuleer studenten om nieuwsgierig te zijn en om de school actief te verkennen.

Ga het gesprek met studenten aan om hen goed voor te bereiden op het oriënteren binnen de school. Maak duidelijk wat het doel is van de oriëntatiefase en wat het hen kan opleveren: inzicht in wat er allemaal is te leren en bij wie ze dat kunnen leren. Prikkel hun nieuwsgierigheid door te benoemen wat jullie school bijzonder maakt, waar ze zich zeker op moeten richten. Laat studenten ontdekken wat voor hen interessant, leuk of betekenisvol is. Geef ruimte voor eigen keuzes en moedig hen aan om in gesprek te gaan met en observaties uit te voeren bij (expert)collega's. Juist die vrijheid en verbondenheid vergroten de betrokkenheid. Vertel hoe de oriëntatie praktisch wordt vormgegeven en hoe ze daarbij gebruik kunnen maken van de oriëntatiekaart.

Pak de oriëntatiekaart erbij en stel de student de volgende vragen:

- **Welke onderwerpen uit de vier categorieën spreken jou aan? Waar ben je nieuwsgierig naar?**
- **Welke onderwerpen uit de vier categorieën zijn voor jou nieuw?**
- **Welke specifieke vaardigheden of kennis wil je op onze school ontwikkelen? Waarom is dat belangrijk voor jouw leerproces?**

'Wanneer je meerdere studenten op je school hebt, kun je ze stimuleren om samen te oriënteren op dat wat jullie school bijzonder maakt.'

Oriëntatie is geen vertraging, het is de sleutel tot gericht leren!

Na dit gesprek zijn studenten goed voorbereid en vast en zeker ook gemotiveerd om met de oriëntatie te starten. Is nog niet alles helemaal helder? Laat ze dan toch gewoon beginnen. Sommige studenten hebben eerst wat praktische ervaring nodig om tot leren en motivatie te komen; ze ontdekken al doende wat interessant of betekenisvol voor ze is. Door ruimte en ondersteuning te bieden, vergroot jij als schoolleider de betrokkenheid en de leermotivatie van de studenten.

'Voor eerstejaarsstudenten kan het best spannend zijn. Het kan helpen als je ze koppelt aan een ouderejaarsstudent.'

Hersenkraakers:

- **Wat kun je doen om studenten te helpen begrijpen dat het oriënteren net zo waardevol is als actief zijn in de klas?**
- **Hoe kun je studenten ondersteunen die moeite hebben met vertragen en het bewust opnemen van informatie, zonder hen te demotiveren?**
- **Wat kun je doen om het leerproces, de voortgang en de motivatie van studenten te volgen, zodat je zo nodig kunt bijsturen?**

Studenten weten nu waarom oriënteren zo belangrijk is en hoe dit hun ontwikkeling versterkt. In de volgende stap zetten ze deze inzichten om in een concreet plan. Hoe jij ze daarbij kunt ondersteunen, lees je in stap 5.

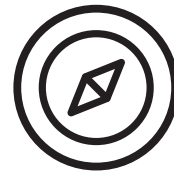
MATERIALEN

Om je studenten goed mee te nemen, kun je de volgende materialen gebruiken:

- **Een PowerPointpresentatie**
Een presentatie met informatie en activiteiten, die je kunt gebruiken tijdens het gesprek met de studenten. In de notities staan suggesties en vind je meer achtergrondinformatie.
- **De praatplaat 'Oriënteren om te leren'**
Een hulpmiddel om het gesprek te voeren over het doel en het belang van 'oriënteren om te leren'.

Scan de QR-code achterin de handreiking bij de colofon om de materialen te bekijken.

STAP 5

Stimuleer studenten om richting te geven aan hun oriëntatie

Studenten staan in de startblokken en zijn enthousiast. Hun nieuwsgierigheid is aangewakkerd, hun motivatie is voelbaar. Ze willen vol energie aan de slag gaan en alles meemaken: meelopen, meeluisteren, vragen stellen, collega's spreken, lokalen binnenstappen en documenten doorspitten. De studenten zitten vol vragen: Wat kan ik allemaal doen? Wat wil ik zien? Bij wie wil ik meekijken? Wat vind ik belangrijk? Zonder richting dreigt deze energie te vervliegen. Wat ze nodig hebben is een kompas dat niet de weg wijst, maar helpt om koers te bepalen, keuzes te maken en prioriteiten te stellen.

Door richting te geven aan de te ondernemen activiteiten, voorkom je dat de student doelloos op onderzoek uitgaat. Een kompas leidt tot een eigen (leer)route, focus en structuur. Het helpt de student om scherp te krijgen: waar wil ik meer van weten? Waar kan ik dat vinden? Bij wie moet ik zijn? Dit maakt de oriëntatie doelgericht en persoonlijk. Zonder richting raakt zelfs de meest gemotiveerde student de weg kwijt. Het is aan jou om de student ertoe aan te zetten om richting te geven aan de oriëntatie.

'In plaats van mezelf op de achtergrond te houden, word ik uitgenodigd om vragen te stellen aan andere collega's.'

Om het eigenaarschap hiervan bij de student te leggen, hebben we een groeidocument gemaakt waarin de student stap voor stap meegenomen wordt in het proces van 'oriënteren om te leren'. De student geeft richting aan de oriëntatie aan de hand van de vragen die in het groeidocument gesteld zijn bij de fase 'Voorbereiden'. Als die vragen zijn beantwoord, is het fijn als de student deze met jou deelt. Het document is van de student, maar het is waardevol als jij als schoolopleider weet wat de student van plan is. Zo kunnen jullie samen kijken naar de inhoud en haalbaarheid; zo nodig kun je bijsturen.

Om het kompas van de student goed af te stellen, kun je de volgende vragen gebruiken:

- **Is wat de student te weten wil komen voldoende concreet? Is het haalbaar binnen de tijd die ervoor staat?**
- **Heeft de student geschikte momenten gekozen voor de oriëntatie?**
- **Maakt de student gebruik van de verschillende collega's binnen de school?**
- **Krijgt de student een breed beeld van de school?**
- **Dragen de geplande oriëntatie-activiteiten bij aan het begrip van hoe en waarom dingen op school gebeuren?**

Op deze manier zorg je ervoor dat het kompas goed is afgesteld en kan de student op pad gaan.

Zonder kompas wordt nieuwsgierigheid een dwaaltocht

Stimuleer de student om het groeidocument ook op de opleiding te bespreken. Dan kan er nog meer aansluiting bij de inhoud van het curriculum worden gezocht. Als studenten op de opleiding hun plannen uitwisselen, kunnen ze elkaar inspireren, hun eigen plan verrijken en samen zoeken naar manieren om hun keuzes en activiteiten beter te laten aansluiten bij de inhoud en leerdoelen van het curriculum.

Hersenkrakers:

- **Hoe zorg je ervoor dat de student zelf richting geeft aan de oriëntatie?**
- **Hoe stimuleer je studenten om expertise van verschillende collega's (of externen) actief te benutten?**

Na deze stap heeft de student een plan. De student weet dus precies waarmee te beginnen, bij wie te kijken en wat te doen, en is klaar om gericht aan de slag te gaan. In stap 6 lees je wat jouw rol kan zijn tijdens het oriënteren.

'Door het groeidocument in te vullen, kunnen studenten concreet aangeven waar zij zich verder in willen verdiepen.'

TIP

- Deel het groeidocument digitaal, zodat de student hier zelf in kan werken en alle informatie erin kwijt kan. Natuurlijk kunnen studenten zelf ook een manier bedenken om dit zichtbaar te maken; dan hebben ze meer ruimte om eigen keuzes te maken.

STAP 6

Laat studenten oriënteren

Eindelijk is het zover: de studenten beginnen met hun expeditie op zoek naar kansen om te leren. Ze bezoeken verschillende klassen, spreken met collega's die ze normaal niet zo snel zouden benaderen, duiken in documenten die ze voorheen misschien nog niet hadden opgemerkt en bewegen zich steeds vrijer en zelfverzekerder door de school. Je zult versteld staan wat de studenten allemaal te weten komen; en dat is pas het begin. Geniet van deze stap.

Na het voorbereidende werk, gaat de student nu echt oriënteren. Door te bekijken, bevragen, bestuderen en te bespreken gaat de student op onderzoek naar antwoorden op de vragen en doelen die in het groeidocument staan. Het is jouw taak als schoolopleider om deze expeditie niet alleen mogelijk te maken, maar ook te begeleiden: jij stimuleert de student om eigenaarschap te nemen en stappen te zetten.

Wat de student nu leert, gaat veel verder dan het oppervlakkig ontdekken van de school. De student krijgt een breder inzicht in de visie van de school, leert verschillende leerkrachtstijlen en klassenorganisaties kennen, ziet hoe de schoolruimtes zijn ingericht en begrijpt hoe de zorg voor leerlingen is geregeld. Ook kan de student kennis maken met interne en externe experts, zicht krijgen op de manier waarop wordt samengewerkt met ouders en ervaren hoe collega's met elkaar samenwerken en zich blijven professionaliseren. Dit alles zorgt ervoor dat studenten beetje bij beetje ontdekken wat het beroep allemaal omvat en daarmee ontdekken ze ook wie ze zelf willen zijn als professional.

'Door te kijken naar verschillende leerkrachten, ontdek je steeds beter wie jij zelf wilt zijn als leerkracht.'

Wat kun jij doen in deze stap?

- **Informeer het team dat de studenten zijn gestart met oriënteren.**
- **Moedig de collega's aan om studenten uit te nodigen om bij hen te komen kijken, vragen te beantwoorden en ervaringen te delen.**
- **Maak tijd vrij voor vragen, wees zichtbaar en benaderbaar voor zowel de studenten als voor je collega's.**
- **Stimuleer studenten om alles wat ze ontdekken vast te leggen, zodat ze dit kunnen gebruiken bij de volgende stappen.**

Nadat de studenten zijn ondergedompeld in de rijke leeromgeving van de school, is het tijd dat zij eerst zelf even stilstaan. Wat heeft deze oriëntatie hen gebracht? Wat hebben zij geleerd en hoe kunnen ze deze inzichten gebruiken in hun verdere ontwikkeling? De reflectievragen op de oriëntatiekaart helpen de student om structuur aan te brengen in deze gedachten. Deze eerste eigen reflectie is een cruciaal onderdeel van 'oriënteren om te leren' en is een basis voor het vervolg van het leerproces in stap 7.

Laat studenten verdwalen in de school, zodat ze zichzelf vinden als professional

'De reflectievragen helpen om goed na te denken over wat de oriëntatie mij heeft opgeleverd.'

Hersenkrakers:

- Hoe betrek je het team nu de studenten bezig zijn met oriënteren?
- Hoe zorg je ervoor dat de studenten niet alleen kijken, maar ook echt leren van wat zij waarnemen?
- Op welke manier stimuleer je studenten om eerst zelf te reflecteren op wat ze hebben gezien en ervaren?

Hopelijk heb je genoten van wat de studenten allemaal hebben ontdekt en geleerd. Je vraagt je wellicht af hoe je dit alles vertaalt naar echte groei en ontwikkeling. Precies dat gaan we verkennen in stap 7: samen reflecteren op de opbrengsten van de oriëntatie en deze omzetten in concrete leerdoelen voor het werkplekleren.

STAP 7

Geef samen de persoonlijke leerweg van de student vorm

Na de oriëntatie zitten de studenten vol indrukken en verhalen. Ze hebben rondgekeken in jouw school, geobserveerd, vragen gesteld, documenten bestudeerd en inzichten opgedaan. Wat hebben ze ontdekt? Welke momenten zijn blijven hangen? Door samen terug te blikken en door te vragen, help je studenten om hun ervaringen te ordenen, te duiden en te verbinden met hun eigen ontwikkeling en met het opleidingscurriculum. Zo ontstaat ruimte voor het formuleren van leerwensen die betekenisvol zijn en richting geven aan een persoonlijke leerweg.

De reflectie van de student is een sleutel tot betekenisvol leren. In de reflectie komen niet alleen indrukken en ervaringen naar voren, maar ook eerste ideeën over wat studenten belangrijk vinden voor hun ontwikkeling. Door samen terug te blikken en door te vragen, help je studenten om de indrukken te ordenen en om te zetten in gerichte leerwensen. Juist hier ligt jouw rol als schoolopleider: studenten begeleiden bij het concretiseren van hun leerwensen in haalbare leerdoelen die aansluiten bij het curriculum en bij hun persoonlijke leerweg. Uit ons onderzoek blijkt dat deze ondersteuning cruciaal is, omdat studenten er vaak moeite mee hebben om op basis van losse ervaringen tot duidelijke ontwikkelpunten te komen.

Stimuleer studenten om niet alleen te vertellen wat ze hebben gezien of meegemaakt, maar om ook te verwoorden wat dat voor hen betekent. Door stil te staan bij gevoelens, aannames en interpretaties, help je studenten hun ervaringen te doorgronden. Wat is blijven hangen? Wat raakte, verraste of inspireerde? Wat zeggen deze ervaringen over hoe de student zichzelf ziet als toekomstig leerkracht? Zo help je studenten om ervaringen te duiden en te verbinden aan hun professionele ontwikkeling. Op basis van deze reflectie verkennen jullie samen welke leerwensen eruit voortkomen en hoe deze vertaald kunnen worden in concrete stappen.

Stel hierbij verdiepende vragen om het leerproces scherp te krijgen, zoals:

- **Hoe ziet de situatie eruit waarin je dit goed beheerst?**
- **Welk leerkrachtgedrag hoort daarbij?**
- **Waar en bij wie kun je dat leren?**
- **Welke theorie helpt je om dit beter te begrijpen?**
- **Wat heb je van ons nodig?**
- **Wanneer ben jij tevreden of zelfs trots?**

Door dit soort vragen te bespreken, wordt duidelijk wat de student wil leren, waar dat kan en hoe dat leerproces eruitziet. Zo komt er uit de oriëntatie een persoonlijke leerweg voort die zowel aansluit bij het curriculum als bij de mogelijkheden in de school. De student kan op basis van dit gesprek het groeidocument verder invullen en uitwerken.

Maak van de oriëntatie geen eindpunt, maar het begin van een persoonlijke leerweg

Het is waardevol om bij dit gesprek ook de instituutsopleider uit te nodigen. Samen kunnen jullie de student ondersteunen bij het verbinden van leerwensen met het curriculum en met de mogelijkheden die de school als leeromgeving biedt. Zo ontwerp je in afstemming een klein, maar betekenisvol stukje van het curriculum. Tegelijk leert de instituutsopleider jullie school beter kennen en krijg jij als schoolopleider meer inzicht in het opleidingscurriculum. Een waardevolle stap in het versterken van Samen Opleiden.

'Ik vond het moeilijk om de oriëntatie zelf een plek te geven binnen mijn persoonlijke ontwikkeling. Het was fijn dat mijn schoolopleider mij heeft geholpen om tot een persoonlijk leerdoel te komen.'

Hersenkrakers

- **Op welke manier activeer je de student om te reflecteren op de opgedane ervaringen?**
- **Hoe stimuleer je de student om een haalbaar doel te formuleren, dat voortkomt uit de oriëntatie?**
- **Wat levert de samenwerking met de instituutsopleider op voor de student en voor jou als schoolopleider?**

Het uiteindelijke doel van het oriënteren is dat duidelijk wordt wat de student de komende periode wil gaan leren bij jullie op school en daarmee een vliegende start maakt. In stap 8 begeleid je de student bij het vormgeven en uitvoeren van dit leerproces.

TIPS

- Is het voor jouw instituutsopleider mogelijk om maar één keer aan te sluiten bij een gesprek, nodig de instituutsopleider dan vooral uit bij dit gesprek.
- Je kunt dit gesprek ook met meerdere studenten tegelijk voeren, zodat inzichten van verschillende studenten met elkaar worden uitgewisseld en vergeleken.
- Ook kun je deze stap gezamenlijk doorlopen met studenten van meerdere scholen van het bestuur. De studenten presenteren hun eigen school aan hun medestudenten en lichten toe welke leerdoelen ze hebben geformuleerd op basis van hun oriëntatie. Zo maken alle studenten kennis met verschillende scholen binnen het bestuur en krijg jij als schoolopleider een inkijkje in hoe andere schoolopleiders de oriëntatie hebben vormgegeven. Luister, geniet en laat je inspireren!

STAP 8

Begeleid studenten bij het leren

Wat fijn dat studenten na hun oriëntatie weten wat ze willen leren en hoe ze dat willen aanpakken binnen jullie school. Maar dan zijn we er nog niet, want voordat we er erg in hebben slepen we studenten mee in de dagelijkse hectiek van ons onderwijs. Hoe zorgen we er dan voor dat ze hun leerdoelen vasthouden, gefocust blijven en doelgericht blijven leren? Dat vereist niet alleen eigenaarschap van studenten, maar ook een ondersteunende leeromgeving en actieve betrokkenheid van de opleiders om hen heen.

Een ondersteunende leeromgeving is een plek waar leren centraal staat. Studenten voelen zich er veilig en gezien, en worden tegelijkertijd uitgedaagd om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen ontwikkeling. Opleiders zijn toegankelijk en betrokken, tonen interesse in de voortgang van studenten en stimuleren een open dialoog. Regelmatige gesprekken helpen studenten om te reflecteren, bij te sturen en gemotiveerd te blijven. In zo'n omgeving groeit het vertrouwen van studenten en blijven zij focussen op de leerdoelen en op hun persoonlijke leerweg.

In het vormgeven van zo'n rijke en ondersteunde leeromgeving vervul jij als schoolopleider, samen met je collega's, een sleutelrol. Je stimuleert collega's om actief betrokken en zichtbaar te zijn in het leerproces van de student. Zorg ervoor dat de student de leerdoelen en persoonlijke leerweg ook deelt en bespreekt met de mentor, zodat de mentor de student gericht kan begeleiden, feedback kan geven en kan aanmoedigen om in actie te komen. Als de student leerdoelen heeft die niet in de eigen klas kunnen worden uitgevoerd, dan is het aan jou om de student te ondersteunen om ook bij andere collega's te kunnen leren.

Tijdens observaties en (voortgangs)gesprekken houd je het leerproces van de student scherp in beeld. Je stelt vragen zoals:

- **Wat gaat er al goed?**
- **Welke acties heb je al uitgevoerd?**
- **Wat heb je al geleerd en wat wil je nog meer leren?**
- **Wat is er nog nodig om verder te groeien?**
- **Moet het leerdoel of de aanpak worden bijgesteld?**

Door dit soort vragen te stellen, help je de student om bewust te reflecteren en zelf de regie te nemen over de volgende stappen in het leerproces. Zo blijf je sturen op groei en ontwikkeling.

'Na de oriëntatie vond ik het heel helpend dat mijn schoolopleider vragen stelde die mij verder op weg hielpen.'

Goede begeleiding maakt van leerdoelen echte leerervaringen

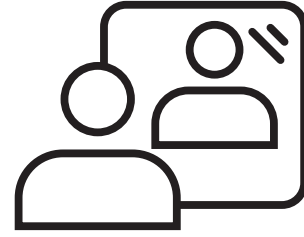
Hersenkrakers:

- **Op welke manier betrek je mentoren en collega's actief bij het leerproces van de student?**
- **Hoe zorg je ervoor dat studenten in de waan van de dag hun leerdoelen niet uit het oog verliezen?**
- **Hoe begeleid je het bijstellen van doelen en aanpak?**

Je hebt gezien hoe belangrijk jouw rol is in het begeleiden van studenten en het creëren van een krachtige leeromgeving. Jouw rol stopt echter niet bij begeleiding; minstens zo waardevol is het om samen terug te kijken. In stap 9 ontdek je waarom het evalueren van het leerproces onmisbaar is en hoe dit bijdraagt aan blijvende groei.

'Een praatje met een collega op de gang over waar je staat en welke stappen nog nodig zijn, helpt om aan je leerdoelen te blijven werken.'

STAP 9

Evalueer samen het 'oriënteren om te leren'

Daar zijn ze dan! Studenten die zicht hebben op hoe, wat en waarom de dingen in de groep en op school gebeuren. Studenten die actief het gesprek aangaan met alle teamleden en volop leren van de informele opleiders. Studenten die steeds scherper voor ogen krijgen wat voor leraar ze willen worden. Daar gaat een goed begeleide oriëntatie op de nieuwe leerwerkplek over: nieuwsgierigheid prikkelen, initiatief stimuleren en de eerste stappen zetten naar een krachtige professionele identiteit! Deze kans wil je je studenten volgend jaar natuurlijk ook bieden. Daarom is het waardevol om samen terug te kijken op het 'oriënteren om te leren'. Evalueren is de basis van groei en succes.

Evalueren helpt om stil te staan en laat zien wat alle inspanningen hebben opgeleverd. Als het goed is heeft de student alle ruimte gekregen om de school echt te ontdekken en met jouw begeleiding en die van de andere opleiders leerwensen te formuleren. Daardoor heeft de student een persoonlijke leerweg uitgestippeld, relaties gelegd met de opleiding en optimaal gebruikgemaakt van het leerpotentieel van jullie school. Hopelijk maken al die ervaringen, indrukken en reflecties dat de student gericht leert en dragen ze bij aan de professionele (identiteits)ontwikkeling van de student.

Door samen terug te kijken op 'oriënteren om te leren' ontdek je welke stappen studenten hebben gezet en wat deze hebben opgeleverd. Evaluatie maakt zichtbaar wat werkt, wat beter kan en welke nieuwe mogelijkheden kunnen worden benut. Evaluatie is geen eindpunt, maar een startpunt voor verbetering: leren van ervaringen, doelen aanscherpen en samen bouwen aan een nog krachtiger leeromgeving. Neem **eerst zelf** de tijd om stil te staan en start met de vraag: wie heeft hier eigenlijk geleerd? Hopelijk is het antwoord op deze vraag niet alleen 'de student', maar heb jij als schoolopleider ook nieuwe ervaringen en inzichten opgedaan. Welke inzichten zijn dat voor jou? Wat ging goed en neem je mee voor volgend jaar? Wat zou je anders of bewuster kunnen aanpakken? En op welk vlak kun jij jezelf nog verder ontwikkelen?

'Door gericht te oriënteren op je nieuwe school, kom je er steeds beter achter op welke school je past.'

Blik ook **samen met de student** terug op 'oriënteren om te leren'.

Stel hierbij nieuwsgierige vragen zoals:

- Hoe heeft de oriëntatie jouw leren ondersteund dit jaar?
- Wie of wat hielp jou om aan jouw persoonlijke leerdoelen te werken?
- Hoe heb je de ondersteuning ervaren tijdens het vormgeven van jouw persoonlijke leerweg?
- Hoe heb je wat je op school zag verbonden met wat je in de opleiding leert?
- Welke ervaringen hebben jou het meest aan het denken gezet over jouw rol als toekomstig leraar?
- Met de kennis van nu: op welke onderdelen van de leerwerkplek zou je je de volgende keer eerder of dieper willen oriënteren?

Reflecteer vandaag, om morgen sterker te starten

Vergeet niet dat jij en je team ook kritische feedback nodig hebben van de studenten. Wat werkte heel goed? Wat moeten jullie volgens de studenten absoluut behouden in 'oriënteren om te leren'? Wat werkte minder goed? Waar kunnen jullie je aanpak aanscherpen? Juist een open dialoog hierover maakt het leren voor iedereen krachtiger!

Evalueer 'oriënteren om te leren' ook **samen met je team**. Wat heeft het jullie studenten opgeleverd? En wat heeft het jullie als team gebracht? Kijk ook kritisch: hoe kunnen jullie het oriënteren de volgende keer nog leerzamer maken? Welke onderdelen van de rijke leeromgeving hebben de studenten gezien en welke onderdelen misschien nog onvoldoende? Hoe zorgen jullie ervoor dat studenten dit volgend jaar wél ontdekken?

'Door het oriënteren wordt de keuze voor een nieuwe leerwerkplek meer dan: 'het is een leuke school' of 'wat een leuk team.'

Andere scholen van **jouw bestuur** hebben dit proces wellicht ook doorlopen, elk op hun eigen manier. Door die ervaringen te delen kun jij anderen inspireren met wat jij hebt geleerd en krijg je nieuwe inzichten van anderen die je de volgende keer kunt uitproberen.

Alle waardevolle input neem je mee naar de voorbereiding van volgend schooljaar. Je kunt dan starten bij stap 3, die je nu veel sneller kunt doorlopen. Blijf samen met je team goed kijken naar jullie rijke leeromgeving en naar manieren om studenten hier optimaal gebruik van te laten maken.

TIPS

De evaluatie kan op verschillende momenten in het jaar plaatsvinden:

- > Evalueren met het team kan eventueel al na stap 7, zodat de ervaringen niet vergeten worden in de waan van de dag.
- > Met de studenten evalueer je aan het einde van het schooljaar tijdens het eindgesprek. Zo kun je stilstaan bij de vraag wat de oriëntatie hen uiteindelijk heeft opgeleverd.
- > Ook met andere opleiders kun je al na stap 7 evalueren. Zo kun je elkaar inspireren voor volgend jaar. Ook kun je de evaluatie aan het einde van het schooljaar uitvoeren en stilstaan bij de vraag hoe studenten nog beter begeleid kunnen worden tijdens hun leerproces.

Tot besluit

Dank dat je met ons op pad bent gegaan. Nu is het jouw beurt om de route verder uit te stippelen. Dit katern is geen eindpunt, maar het begin van nieuwe ontdekkingen. Gebruik het als inspiratie, bespreek het met collega's, werkplekbegeleiders en andere opleiders en geef 'oriënteren om te leren' een plek in jullie school. Ga op pad, blijf nieuwsgierig en neem anderen mee. Samen maken we van 'oriënteren om te leren' iets vanzelfsprekends. Bied studenten elk jaar opnieuw de ruimte om op expeditie te gaan, hun rugzak te vullen en zichzelf als professional te ontwikkelen.

Ook wij hebben een expeditie afgelegd. Met nieuwsgierigheid, onverwachte wendingen, waardevolle ontmoetingen en nieuwe inzichten, hebben we stap voor stap onze route verkend. Deze reis hadden we nooit alleen kunnen maken.

We bedanken het **lectoraat Samen Opleiden & Professionaliseren**. Dankzij jullie kregen wij, als onderzoekers uit het veld, de kans om deze expeditie aan te gaan. Jullie vertrouwen gaf ons de ruimte om te verkennen, te experimenteren en samen met onze collega's nieuwe perspectieven te ontwikkelen.

Met veel plezier bedanken we **Miranda Timmermans en Gerbert Sipman** voor jullie kritische vragen, scherpe blik en vooral voor de gezellige momenten die onze expeditie zoveel rijker maakten. Dankzij jullie feedback groeide dit onderzoek uit tot het eindresultaat.

Onze dank gaat ook uit naar de **studenten van de Marnix Academie** die met de oriëntatiekaart op pad gingen en ons onderweg van waardevolle feedback hebben voorzien. Jullie ervaringen hielpen ons om verder te kijken en onze kaart te verfijnen.

Daarnaast bedanken we de **schoolopleiders van Proceon Scholengroep, Ichthus Huizen en Stichting CPOB**. Jullie durfden bestaande routines los te laten en gaven ruimte aan studenten om de school te ontdekken en te onderzoeken. Doordat jullie meebewogen, kritisch meedachten en stappen durfden te zetten, hebben jullie ons verder geholpen.

Samen hebben we verkend, geleerd en ontwikkeld. En deze route smaakt naar meer.

VOOR EEN **VLIEGENDE START** OP DE NIEUWE LEERWERKPLEK!

1 **Zorg dat je zelf goed begrijpt wat 'oriënteren om te leren' is**
Zo kun je de studenten de juiste bagage meegeven tijdens de expeditie

2 **Ga in gesprek met andere opleiders**
Samen maken jullie het verschil

3 **Breng je team in beweging**
De rijke leeromgeving vorm je samen

4 **Motiveer studenten om te oriënteren**
Oriëntatie is geen vertraging; het zorgt voor een vliegende start

5 **Stimuleer studenten om richting te geven aan hun oriëntatie**
Een kompas leidt tot een eigen (leer)route, focus en structuur

6 **Laat studenten oriënteren**

Studenten 'verdwalen' in de school om zich te vinden als professional

7 **Geef samen de persoonlijke leerweg van de student vorm**
Reflectie is het vertrekpunt voor de persoonlijke leerweg

8 **Begeleid studenten bij het leren**

In een ondersteunende leeromgeving komt iedereen tot leren

9 **Evalueer samen het 'oriënteren om te leren'**
Evalueren is de basis van groei en succes

Oriënteren om te leren

Studenten krijgen zicht op de rijke leeromgeving van de school in 4 tot 6 dagdelen

Ze gaan aan de slag met leerwensen die passen bij de rijke leeromgeving en de eisen van de opleiding

Hierdoor wordt de professionele identiteit versterkt

Literatuur

Bakker, A., & Akkerman, S.F. (2014). Leren door boundary crossing tussen school en werk. *Pedagogische Studiën*, 91, 8-23.

Billett, S. (2004). Workplace participatory practices: Conceptualising workplaces as learning environments. *The Journal of Workplace Learning*, 16(6), 312-324.

Dekker, I., Hoogesteger, M., & Poelmans, P. (2024). Leren in de praktijk: Op naar een succesvolle start. *Profiel: Vakblad voor beroepsonderwijs*, 8, 4-6.

Kroeze, C. (2014). *Georganiseerde begeleiding bij opleiden in de school* [Proefschrift]. HAN Kenniscentrum Kwaliteit van Leren.

Kroeze, C., & Timmermans, M. (2021). *Een samenhangend curriculum ontwerpen in de driehoek: Opbrengsten van een ontwerpnetwerk*. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren. <https://www.platformsamenoopleiden.nl/wp-content/uploads/2019/10/Een-samenhangend-curriculum-ontwerpen-in-de-driehoek.pdf>

Nieuwenhuis, L., Hoeve, A., Nijman, D., & van Vlokhoven, H. (2017). *Pedagogisch/didactische vormgeving van werkplekleren in het initieel beroepsonderwijs: Een internationale reviewstudie*. HAN Kenniscentrum Kwaliteit van Leren.

Onstenk, J. (2018). *Het werkplekcurriculum in de school: Opleiden op de werkplek* [Katern2. Kwaliteitsreeks/Verdieping]. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren. https://www.platformsamenoopleiden.nl/wp-content/uploads/2015/11/180226-Werkplekcurriculumindeschool_PO_LR.pdf

Onstenk, J., & van Veldhuizen, R. (2017). *Leren op de werkplek: Praktijkonderzoek naar leeromgevingen in de beroepspraktijkvorming*. Bohn Stafleu van Loghum.

Pauw, J. B., & Pillen, M. (2019). *Begeleiden van leraren in opleiding: Een praktijkgerichte benadering*. Coutinho.

Timmermans, M. (2012). *Kwaliteit van de opleidingsschool: Over Affordance, Agency en Competentieontwikkeling* [Proefschrift]. HAN Faculteit Educatie.

Timmermans, M. (2022). *Samen opleiden op zijn kop*. (Lectorale rede). Marnix Academie. <https://www.marnixacademie.nl/onderzoek/lectorat-samen-opleiden-professionaliseren/lectorale-rede/>

Colofon

Auteurs

Joyce Hagen & Elles van den Anker

Lectoraat Samen Opleiden & Professionaliseren

Gerbert Sipman en Miranda Timmermans (begeleiding)

Ontwerp en realisatie:

Maurijn de Vries, HeldHavtig

Illustraties:

Jessie Berkeveld, Studio Eenvoud

Fotografie:

Marnix Academie

Uitgave:

Utrecht, April 2026.

Deze publicatie is CO2 neutraal gedrukt op FSC-gecertificeerd papier

www.marnixacademie.nl/lectorat-samen-opleiden-professionaliseren

